

Kerkblad van de Remonstrantse en Doopsgezinde
Gemeente in Den Haag en omstreken

Het echte kerstverhaal

De bekende taferelen over het spannende verhaal van de geboorte van Jezus komen weer in zicht als de decemberpostzegels op het postkantoor verschijnen – want het is tijd om de kerstgroeten te versturen.

Je weet wel: Maria, rijdend op een ezel, en Jozef, op weg naar Betlehem. De kring om de kribbe of voederbak in de stal, bestaande uit Maria en Jozef, met dieren erbij, soms ook herders en mannen in rijke oostelijke kleding. Engelen zweven erom heen, al dan niet blazend op een hoorn of trompet. En nog veel meer.

Toen ik eens het verhaal in Lucas 2 aandachtig las, ontdekte ik dat er geen sprake is van dieren, zelfs niet van een stal. Al dat soort details zijn uit andere bronnen dan de Bijbel, of ze zijn later verzonnen.

Meer nog – schilders, musici, schrijvers, allen die met het kerstverhaal bezig zijn, fantaseren er wat op los. Zo zijn Jezus en zijn omgeving uit hun eigen cultuur geraakt en terecht gekomen in de onze.

Lange tijd heb ik me aan deze vertekening van de bijbelse vertelling geërgerd. Naar mijn idee leidde al die fantasie af van wat er echt gebeurde. Wie was Jezus werkelijk? Waarom zouden Lucas en Matteüs over de geboorte van Jezus vertellen zoals zij doen?

Als theoloog zocht ik woorden op in de oorspronkelijke taal. Ik las over achtergronden en raadpleegde geleerden die meer van alles weten dan ik. Ik keek naar documentaires op televisie waar alle mogelijkheden worden uitgeplozen. Dit alles om het verhaal recht te doen door het te verstaan zoals het bedoeld was.

Ik heb genoten van al die studie bij de voorbereiding van de jaarlijkse kerstpreken. Ik had dat niet willen missen. Maar nu ben ik wijs geworden. Het gaat bij dit verhaal helemaal niet om 'feiten'. Het gaat erom, wat dit verhaal met ons doet en wat wij ermee kunnen. De schilder, de componist, de tekstschrijver, de leiding van de kinderdienst die een kerstspel moet verzinnen – allen proberen op hun manier de gebeurtenis in de eigen werkelijkheid te plaatsen. Zoals ook de bedoeling is. Zo blijft Jezus levend in ons midden. Zo kan hij tot ons spreken.

God zegene de fantasie in deze kersttijd!

ds. Lydia Penner

Kredo, 38e jaargang nr. 12

Doopsgezinde Gemeente

Paleisstraat 8, 2514 JA Den Haag;
telefoon 070 - 360 57 11
e-mail: doopsgezind.dh@hetnet.nl
website: www.dgdenhaag.nl
Openingstijden van de administratie
di t/m vr van 9.00 tot 12.00 uur
Giro: 137890
ABN-AMRO rek.nr: 51 39 41 185
Giro Commissie Hulpbetoon: 295263

Remonstrantse Gemeente

Laan van Meerdervoort 955
2564 AJ Den Haag;
telefoon 070 - 325 07 79
telefax 070 - 368 56 24
e-mail: remondenhaag@hetnet.nl
website: www.remonstranten.org/den
haag
Openingstijden van de administratie
ma t/m vr van 9.00 tot 13.00 uur
Giro: 6397
Fortis bank rek.nr: 82 25 36 994
Giro Diaconale Commissie: 155420

Redactie

Paul de Kieft, Gertrude Kunze-
Begemann, Wya Schimmel-Bonder,
Catelien Slis-van den Berge
(red.secr), Joke Tupan-Kaiser,
Berend van der Veen

Typewerk: Margo Venema-van Doorn

Lay-out: Christine Esfahani-Redeker

Kopij voor Kerkblad Remonstranten Den
Haag e.o. kan gestuurd worden naar:

Laan van Meerdervoort 955
2564 AJ Den Haag
e-mail: remondenhaag@hetnet.nl

Sluitingsdatum kopij januarinummer:

8 december 2008

INHOUD

Van de redactie	2
Adventsbijsprekingen	3
Remonstrantse Gemeente	3/4
Doopsgezinde Gemeente	5/6
DoRe/diversen	7/13
DoReMini	8/9
Oecumene	13
Personalialia	13
Agenda	13/14
Rondom de zondag	14
Predikanten	15

Van de redactie

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

*De Kredo-redactie wenst u
gezegende Kerstdagen en
een voorspoedig 2009.*

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

Afscheid van Kredo

Voor de acht en dertigste maal
verzorgde de redactie van Kredo
een kerstnummer.

Met dit achtendertigste
kerstnummer nemen wij
afscheid van het Kerkblad van
de Remonstrantse en
Doopsgezinde Gemeente in Den
Haag en omstreken, Kredo.

Kredo, het klinkt als Credo, ik
geloof. Hoe men ook denkt over
het verdwijnen van het blad,
men zal zeker het teloorgaan
van de naam betreuren. De
keus voor de naam werd
indertijd bepaald door 'de
noodzaak de
Do-Re samenwerking
voortdurend te toetsen aan het
evangelie'. Wie de naam
bedacht is niet bekend. Dat
konden ook de oud-
redactieleden met wie wij een
gesprek hadden zich niet
herinneren. Wel haalden zij
herinneringen op aan de oude
tijd. Over de eerste jaren
schreef Berend van der Veen al
in het septembernummer, nu
hoorden wij ook iets over de
prenatale fase. De tweede
predikant die lid was van de
redactie, Aad
Jonkers, memoreerde hoe in
1968 negen predikanten van
beide gemeenten een voorstel
deden voor de samenwerking.

In 1969 namen de kerkenraden
dit voorstel over, waarna de
samenwerking steeds meer
gestalte kreeg.

Toch duurde het tot september
1971 voor het gezamenlijke blad
voor de eerste maal verscheen.
In een statuut werden de regels
voor de redactie vastgelegd.

Ds. Nijholt, één van de
ondertekenaars van het voorstel
tot samenwerking, was de eerste
predikant in de redactie.

Meer dan 400 nummers zijn
sindsdien verschenen, verzorgd
door leden en belangstellenden
van beide gemeenten.

De opeenvolgende redacties
slaagden er steeds weer in
mensen te vinden die bereid
waren een bijdrage te leveren.
Na de eerste jaren van knippen
en plakken waren er gelukkig
vaste krachten voor lay-out en
typewerk.

Nu, bij dit laatste nummer van
Kredo, kan men zich afvragen:
wat is er gebeurd dat de Do-Re
samenwerking in Kredo de toets
aan het evangelie niet meer kan
doorstaan? Het antwoord kan
men vinden in het artikel van de
voorzitter van de doopsgezinde
kerkenraad, Menno Meihuizen, in
het novembernummer en van
Raymond Fokkens in dit nummer
Toch hopen wij dat ook voor de
nieuwe bladen, welke naam zij
ook zullen krijgen, 'Credo' het
ijkpunt zal zijn. Dat hopen wij niet
alleen, dat verwachten wij.

Met deze blijde verwachting
nemen wij afscheid van u en
wensen wij u allen goede
kerstdagen.

Advents- bijeenkomsten

Adventsmaaltijd Re-kerk

12 december, 16.30 uur

De Diaconale Commissie organiseert ook dit jaar jaar weer een adventsmaaltijd in de Remonstrantse kerk.

Het programma behelst net als vorig jaar ontvangst met drankje in de tuinzaal. Daarna gaan we naar de kerkruimte om samen te zingen, te luisteren en te eten. In verband met de kosten vragen wij een bijdrage van € 5,-.

Na vorig jaar kregen wij veel enthousiaste reacties. We hopen dat velen van u ook dit jaar weer mee kunnen doen.

U kunt zich opgeven via de intekenlijst in de hal of telefonisch bij onze administratie, telefoon 3250779.

Tot vrijdag 12 december!

Adventsmiddag

Benoordenhout, Archipel,

Oostduin en Centrum

donderdagmiddag

18 december.

De adventscommissie organiseert weer de traditionele advents-middag in het Benoordenhuis, Bisschopstraat 5.

Wij zullen o.a. kunnen genieten van muziek en een presentatie door mw. Els de Quant over het mede door haar opgerichte ziekenhuis Beth Saïda in Tanzania.

U bent welkom vanaf 14.30 uur. Het programma zal zijn van 14.45 tot ca 16.30 uur.

Aanmelden graag bij mw. L. Knol-de Graaf, telefoon 3657957 of bij mw. B. de Mol van Otterloo-Schippers, telefoon 3280630.

Tot donderdag 18 december!

Remonstrantse Gemeente

Kerkenraad

Afscheid van Kredo

Dit is de laatste Kredo, het gezamenlijke kerkblad van de Doopsgezinde en de Remonstrantse Gemeente in Den Haag.

Een afscheid, dat gevolgd wordt door de introductie van twee nieuwe bulletins, voor elke gemeente een eigen blad.

Jarenlang werd door een enthousiaste redactie het maandblad samengesteld. Het bureau (Margo en Christine) werkte alle concepten uit en de redactie bepaalde de uiteindelijke tekst en verschijningsvorm.

Elke maand werd het blad met veel handwerk gemaakt en veel gemeenteleden leverden kopij voor de vaste rubrieken. Het was een echte coproductie. In de Algemene Vergaderingen in het voorjaar kozen we er voor om de nieuwsberichten apart te gaan publiceren.

Er moest iets veranderen, want de techniek waarmee Kredo werd gemaakt was sterk verouderd en kostbaar. Deze noodzaak tot verandering gaf aanleiding om te onderzoeken of alleen een nieuwe productievorm moest worden gezocht. Het bleek al snel dat de kerkenraden van Do en Re een eigen blad als alternatief wilden onderzoeken. Er waren verschillende argumenten om iets nieuws te gaan doen. Efficiencyverbetering en kostenbesparing zijn twee van de belangrijkste redenen om de nieuwe kerkbladen te beginnen. De Doopsgezinde Gemeente kan het nieuwe blad in eigen beheer snel afdrucken en ook de Remonstrantse Gemeente heeft een goed alternatief gevonden. Tijdens de AV van 19 november is een dummy gepresenteerd van het nieuwe blad, zoals het in januari verschijnt. Een veelbelovend voorbeeld.

Een eigen uitgave biedt ook de mogelijkheid om de identiteit van de gemeenten prominenter te presenteren. Zo zal het kerkblad van de remonstranten aansluiten bij de landelijke huisstijl en daarmee herkenbaarder zijn. Dit geldt uiteraard ook voor de inhoud van de artikelen, meer herkenbaarheid en een eigen uitstraling. De kerkbladen kunnen daarmee gebruikt worden om de eigen identiteit nadrukkelijker uit te dragen.

Tijd voor iets nieuws; dat biedt ook weer perspectief voor een goede toekomst met elk een eigen blad. En natuurlijk kunt u allen een abonnement nemen op de beide uitgaven, om zo van elkaars werk op de hoogte te blijven.

Dank aan alle redacteurs, bewerkers en schrijvers!

Het vele werk is jarenlang door de leden van de beide gemeenten met veel belangstelling gevolgd en gelezen. En veel succes gewenst aan de redacties van de nieuwe kerkbladen.

Raymond Fokkens,
vice-voorzitter

Jeugd en Jongeren

Kom in de kring en Jeugdkring

Zondag 9 november waren wij weer bijeen met de twee kinderkringen voor groot en klein. Het thema van deze zondag was: spreken met God. In de kerk staken wij onze kaarsen aan en zongen o.a. het lied van het licht samen met de gemeente. Na het verhaal vertelden we elkaar hoe en wanneer we bidden en luisteren naar God. De Jeugdkring maakte eigen gebeden en de Kom in de kring kinderen maakten luister muziekdoosjes die ze mooi versierden.

De volgende zondag van de Kom in de kring en Jeugdkring is op 14 december (zoals altijd de 2^e zondag van de maand). We gaan dan advent vieren en het kerstspel samen voorbereiden en oefenen. Dit kerstspel gaan we in de kerk opvoeren tijdens de kerstdienst op 1^e kerstdag. We hopen dat jullie er weer allemaal zijn!
Tot de 14^e december.

Rachel, Wouter-Jan, Miriam,
Hans en Wies

Bibliotheek

Bibliotheek Remonstrantica (alles van en over remonstranten)

Meppel

Op 28 september 2008 vond de laatste dienst in de Remonstrantse kerk aan de Heerengracht in Meppel plaats. Door het sterk teruggelopen ledental was sluiting noodzakelijk geworden. De gemeente gaat in federatief verband verder met de doopsgezinden in hun kerkgebouw aan de Vledderstraat. Ter gelegenheid van dit afscheid verscheen het boekje *Afscheid van de Heerengracht*, samengesteld door ds. Albert Klok.

Een Kantiaan

Tot 1796 waren er aan het Remonstrants Seminarium met enkele onderbrekingen steeds twee leerstoelen geweest, die voor godgeleerdheid en die voor letteren en wijsbegeerte. Paul van Hemert (1756-1820) was de laatste hoogleraar letteren en wijsbegeerte. Hij was de eerste Nederlandse aanhanger van de filosoof Immanuel Kant. Met nimmer aflatende ijver heeft hij zich voor de verspreiding en verdediging van de kantiaanse denkbeelden ingezet. Wij verworven onlangs het boekje *Paulus van Hemert gezag en grenzen van de menselijke rede*, ingeleid en van aantekeningen voorzien door J. Plat en M.R. Wielema (1987). Het bestaat uit een korte levensschets van Van Hemert en een zevental teksten van zijn hand.

Potgieter

Min of meer bij toeval kwamen we in bezit van twee boeken van J.H. Groenewegen (1859-1922), de oudere broer van de hoogleraar aan het remonstrants seminarium H.I.J. Groenewegen. Het betreft: *Everhardus Johannes Potgieter* (1894) en *Bibliographie der werken van Everhardus Johannes Potgieter* (1890). Behalve als kenner van het werk van Potgieter heeft Johannes Henricus zich als lid van de kerkenraad van de gemeente Amsterdam verdienstelijk gemaakt door de bijna drie eeuwen oude archieven van de gemeente en van de Broederschap te schiften, te ordenen, te beschrijven en te catalogiseren.

De bibliotheekcommissie

Doopsgezinde Gemeente

Kerkenraad

Uit de doopsgezinde kerkenraad
Voor het laatst in Kredo ...
De meeste tijd van de kerkenraadsvergadering in oktober ging dan ook op aan het nieuwe kerkblad van de Doopsgezinde Gemeente. Nelleke Kan hield een uitgebreide presentatie over de opzet van ons nieuwe periodiek. Op de ledenvertoeving van 2 november zijn de plannen verder uitgewerkt, bekend gemaakt. Kern is dat het blad zal verschijnen op het ritme van het kerkelijk jaar, dus niet meer precies elke maand. De inhoud wordt daarbij nauw afgestemd op het weekbericht en de website. Met meer aandacht voor pastorale zaken en informatie uit de kringen. De vorm wordt ook anders: A5-formaat, dus kleiner, maar met een voorpagina in kleur. De jeugd krijgt ook in het nieuwe blad weer de ruimte, met het eigen blad Domino. Naast het kerkblad kreeg de komende ALV (18 november) ruim aandacht. Daarop zal Ed van Straten namens de Werkgroep 'Over een andere boeg' verslag doen van het werk van deze groep. De kerkenraad zal dan ook voorstellen dat een aparte taakgroep zich in het vervolg gaat richten op de voorbereiding en uitvoering van het jaarprogramma, om de kerkenraad daarmee te ontlasten.

Tenslotte: nu het koor een nieuwe dirigente heeft, wordt er voortaan op donderdag geoefend. En dat betekent weer dat de kerkenraad op een andere vaste dag in de maand gaat vergaderen.

Namens de kerkenraad,
Menno Meihuizen

Kring Delft

Diensten in Delft

7 dec Tweede Advent,
Re/Do/VH 10.30 uur
Rem. kerk ds. T.

Mikkers

14 dec Rem. kerk, Theophilos

In Abtswoude zijn alleen
VH-diensten:

25 dec ds. R. Oldeboom
28 dec ds. H. Groenewegen

Ledenvertoeving
en Adventsviering:

11 dec 19.45 uur in de Uitkijk,
Abtswoude

Kringen:

3 dec 10.00 uur Theophilos,
Rem. kerk
4 dec 20.00 uur Bijbelkring
De Uitkijk, Abtswoude
17 dec 10.00 Theophilos, Rem.
kerk

Jeugd en Jongeren

Kinderdienst 14 december

Op 14 december, de Derde
Advent, bereiden de kinderen zich
voor op de kerstviering.

Er worden kerstliederen
geoefend, en de groep 6-9
repeteert het spel van het verhaal
'Kind in de nacht'.

ds. Lydia Penner

*Kom allemaal
naar de kerstviering
24 december 19.00 uur
in de kerk!*

Jeugdweekend
op Ringdag

Het weekend van 24 en 25
januari zijn jongeren 12-18 jaar
van harte welkom in Leiden voor
een programma.

Zaterdagmiddag gaan de
jongeren naar de tentoonstelling
Corpus, waar je door het
menselijke lichaam loopt. (Zie het
rapport van Poy Snethlage in de
Domino hierover.) Daarna wordt
in de kerk gegeten en 's avonds
staat een nachtelijke speurtocht
op het programma.
De jongeren slapen in de kerk,
en op zondag doen zij mee in het
programma van de ringdag van

de doopsgezinde gemeenten in Zuid-Holland en Zeeland. Op de ringdag, zondag 25 januari, is er ook programma voor kinderen.

ds. Lydia Penner

Boekerij

De Boekerij en Kredo

Binnenkort een gesloten boek. In 1991 zette ik voor het eerst voorzichtig de pen op papier voor een bijdrage aan Kredo. Er volgden vele over boeken en andere zaken. Met genoeg blik ik terug. Dank voor de goede samenwerking met redactie / secretarissen en administratie door de jaren heen. Het gaat u allen goed.

In dit laatste nummer van Kredo attendeer ik op een interview met Rina Westerhof van de Doopsgezinde Gemeente Dordrecht en het boek *Jeugdfoto van Maria Iza Craandijk*, geschreven door haar dochter Suzanne Wolff (2007). U vindt beide bij de boekerij.

Anneke Breevaart

Broederschap

Ringdag 25 januari

Vergeet niet in te tekenen voor de Ringdag in Leiden, waar de Wereld Broederschapszondag wordt gevierd met de doopsgezinde gemeenten van Zuid-Holland en Zeeland.

De lijst hangt op het prikbord. U kunt zich ook aanmelden bij de koster Wim Loef, ma-vr 9-12 uur, tel. 3605711. Er is een programma voor kinderen.

De bedoeling is dat deelnemers uit de Doopsgezinde Gemeente Den Haag samen in de trein reizen en naar de Lokhorstkerk (bij de Pieterskerk) lopen. Is dit echter voor u niet mogelijk, geeft dat aan bij het inschrijven. Dan wordt er ander vervoer voor u geregeld. Geef ook aan als u eventueel een auto ter beschikking heeft.

ds. Lydia Penner

Wereldcongres 2009 in Paraguay

De opgaveformulieren voor het volgende Doopsgezind Wereldcongres, 14-19 juli 2009 in Asunción, Paraguay, zijn al op internet te krijgen.

U kunt ook lezen over het congres in de *Courier* van het Doopsgezind Wereldcongres (op het literatuurrek in de kerk te vinden), of informatie vragen bij de Algemene Doopsgezinde Sociëteit, tel. 020-6230914. Hoewel kinderen en jongeren van alle leeftijden welkom zijn op het congres - er is ook een

kinderprogramma - kunnen jongeren 18-30 de eigen visie uitwerken op de Global Youth Summit voorafgaand aan het congres.

Het congres is voor iedereen, wel of niet gedoopt, wel of niet doopsgezind. Het programma bestaat uit kerkdiensten met Bijbelstudie of preek en veel zang en muziek, workshops over allerlei onderwerpen, plaatselijke excursies en veel ontmoetingen zowel op formele vergaderingen als in zalen, accommodaties en 'op straat'. Zowel voor als na het congres kunnen deelnemers mee op korte reizen georganiseerd door het congres. Je tekent in op een of meer van de reizen aangegeven op het opgavenformulier en alles wordt voor je geregeld. Vanuit Nederland worden reizen georganiseerd door Wereldwerk, de organisatie voor ontwikkelingssamenwerking en vredeswerk van de Nederlandse doopsgezinden.

Als thema hebben de Paraguayaanse doopsgezinden gekozen: 'Kom samen op de weg van Jezus Christus'. Er komt binnenkort een boekje uit over het thema.

De officiële talen van het Doopsgezind Wereldcongres zijn Duits, Engels, Frans en Spaans, maar er wordt altijd gezorgd voor vertalingen via koptelefoon in andere talen als dat nodig is, ook in het Nederlands.

Dit is de eerste keer dat er een Doopsgezind Wereldcongres wordt gehouden in Latijns-Amerika.

ds. Lydia Penner

DoRe

Werkgroep Mondiaal Samenleven

Amnesty International

Schrijven voor gevangenen en bedreigde mensen.

Op maandag 8 december schrijven we van 10.00 tot 12.00 uur in de Doopsgezinde kerk, Paleisstraat 8.

Deze maand schrijven we aan de autoriteiten van Saudi-Arabië, Turkije en Nigeria.

In dit laatste land schrijven we t.b.v. Patrick Okoroafor, die veertien jaar was toen hij in mei 1995 samen met zes anderen werd gearresteerd wegens diefstal en ontvoering, wat hij altijd heeft ontkend. Naar verluidt is hij gemarteld. Zijn moeder heeft in de rechtbank verklaard dat hij op het moment van de misdaad thuis was. Twee jaar later werd hij ter dood veroordeeld, wat later omgezet werd in levenslang. De zes anderen werden publiekelijk geëxecuteerd in juli 1997.

Patrick lijdt volgens de gevangenisleiding aan frequente en levensbedreigende astmaaanvallen en zijn conditie wordt met de dag slechter.

Wij schrijven aan de Nigeriaanse autoriteiten en vragen de onmiddellijke en onvoorwaardelijke vrijlating van Patrick Okoroafor en uiten onze ernstige bezorgdheid over zijn gezondheid.

Er zijn voorbeeldbrieven aanwezig.

Goed nieuws

De Iraanse overheid heeft bepaald dat de doodstraf niet langer mag worden uitgesproken tegen minderjarigen.

Eta Simon Thomas

Tanzania-avond

Op 10 december 2008 organiseert de DoRe werkgroep Mondiaal Samenleven een avond over het project in Tanzania waarvoor in beide kerken het tweede half jaar gecollecteerd wordt.

In de oktober Kredo staat op pag. 15 een verhaal over dit project.

Els de Quant is er net met twaalf mensen uit heel Nederland weer geweest en heeft de laatste cijfers en stand van zaken bij de hand. Zij heeft uiteraard ook weer beeldmateriaal bij zich.

De avond begint om 20.00 uur in de Doopsgezinde kerk. Hopelijk komt u allen, zowel Do als Re. U ziet dan waar uw geld naar toe gaat. Graag in ieder geval tot dan.

Coos Wentholt,
voorzitter van de DoRe werkgroep Mondiaal Samenleven

Diversen

Bericht uit de boekenkelder

In de boekenkelder van de Remonstrantse kerk bereiken ons sombere berichten uit de bovenwereld.

Door een financiële crisis zouden de consumenten hun vertrouwen hebben verloren en de hand op de knip houden. Dat is jammer, want er zijn begin november maar liefst zes nieuwe dozen geplaatst met Nederlandse en anderstalige lectuur, kinder- en jeugdboeken, 'geschiedenis in het algemeen' en reisboeken. Daarnaast worden onder meer boeken aangeboden over theologie en levensbeschouwing, Kerstmis toen en nu en de Tweede Wereldoorlog. Mocht u toch bereid zijn uw portemonnee te trekken, dan kunt u bij ons voor een gering bedrag boeken over allerlei onderwerpen kopen om daarmee de lange winteravonden te vullen.

Hans van der Valk

Vorig jaar december schreef Lydia Penner over de kerstviering in haar jeugd in Canada en Regine Verhoeven-Grube schreef over de kersttijd in Duitsland toen zij jong was. Dit jaar het onderstaande verhaal over een Bulgaarse kerst.

Een Bulgaarse kerst

Mijn ouders woonden een paar jaar in Bulgarije.

Kerst 1995 zouden mijn grootmoeder, broer en ik naar Sofia gaan. Nu was Bulgarije in die tijd nog geen lid van de EU en eerlijk gezegd nogal armoedig. Een derde van het verkeer was niet gemotoriseerd, water en elektriciteit vielen meerdere malen per dag uit, bellen naar het buitenland was meestal onmogelijk en ondernemende Bulgaren werden gedwarsboomd door gretige maffiabazen die iedereen afpersten. Mijn moeder zond mij een verlanglijstje van pakpapier tot waxinelichtjes en Hollandse kazen. En: neem veel dikke kleding mee, want de winter zet daar al in november in.

We hadden romantische beelden van veel sneeuw, karren met ezeltjes en schattige Bulgaarse kindjes die op straat kerstliedjes zouden zingen. Nee dus. We kwamen aan in een druilerig, koud Sofia. Niks kerstbomen, versiering, weelderige etalages of vrolijke kerstmannetjes. Wél verkleumde, lijm snuivende, bedelende zigeunerkindjes en oude vrouwtjes die nog naarstig probeerden de laatste uit een plantsoen gerukte bloemetjes aan de man te brengen.

Mijn ouders woonden nét boven Sofia in de bergen. Ondanks het grote aantal dennenbomen aldaar, was er ook hier nergens een kerstboom te bekennen. Bij ons thuis stond dank zij mijn moeders inspanningen een miezerig boompje, opgetooid bij gebrek aan échte versiering, met zelf gebakken broodversierselen, rode linten en goud gespoten dennenappeltjes. De kweker had

mijn moeder voor gek versleten: wie koopt er nu een afgezaagde boom? Zij moest de boom ter plekke zelf omzagen.

De dikke nog enigszins romantische sneeuwlaag van de eerste dagen ging smelten en werd een bruine brij. Maar de vooruitzichten waren nog voorspoedig, alhoewel: het kerstdiner dreigde strikt vegetarisch te worden, want vlees was in Sofia nauwelijks te krijgen. De meeste Bulgaren hadden wel een boerenfamilielid dat af en toe een schaap of geit slachtte, maar mijn ouders waren afhankelijk van ritjes naar Griekenland (met uren vast staan aan de grens) of louche adresjes waar ze af en toe aan een paar kilo vlees konden komen. De al begin december beloofde twee kilo kip bleef uit. Ach, we konden altijd nog uit eten gaan. Dat zou geen probleem zijn, want de Bulgaren zelf vierden het kerstfeest pas op 6 januari.

Om de feestvreugde nog verder te doen afnemen, werd mijn grootmoeder ziek. Mijn ouders voelden zich ook al weken niet zo goed, waarschijnlijk door de dikke smog. Alleen mijn broer en ik hielden dapper stand. Twee dagen voor kerst werden we uitgenodigd door een Bulgaarse collega van mijn vader voor een ruiterrit, waar mijn broer een gemene smak maakte en zijn sleutelbeen brak. Op kerstavond hield ook ik het voor gezien: ik kreeg koorts en had buikpijn.

Noodgedwongen bleven we maar thuis. Veel gegeten hebben we niet en we voelden ons allemaal beroerd. Maar

toch: het was de beste kerst ooit. We waren bij elkaar en hadden, om te mistige kou te verdrijven, de hele dag de open haard aan. Hangend op de bank deden we spelletjes en hadden we eindelijk echt tijd voor goede gesprekken. Mijn vader en broer hadden al jaren niet meer samen geschaakt, mijn moeder en ik musiceerden eindelijk weer samen en mijn grootmoeder genoot van een knapperend houtvuur. En dat voelde goed, heel goed! Ook nu nog, vele jaren later, mijmeren we thuis nog ieder jaar rond Kerstmis: “weet je nog wel, die “Bulgaarse kerst?”. De gelaatsuitdrukking ontspant, een glimlach maakt zich meester van het gezicht: “ja, ik weet het nog heel goed!”, is het verrukte antwoord en ieder jaar hopen we stiekem weer op zo’n bijzondere kerst.

Vanessa van Koppen

Engel

Kerstkaart

Juke Hudig is de maker van de tekening in pastelkrijt voor de kerstkaart 2008.

Degenen die vorige maand het artikel over haar lazen, en de bezoekers van de dinsdagmiddaginloop, kennen haar al van haar lezing met beelden van haar pastels over 'Christoforus – de legende van een heilige', de Christusdrager die het symbool is van de zoekende mens.

Juke ontving haar opleiding eind jaren '60 aan de kunstacademies van Arnhem en Amsterdam. Haar grote inspiratie was Odilon Redon. Haar medium: pastel, dat ze 'puur pigment' noemt, en dat voor haar 'vuurkracht' heeft. Ze wrijft er niet in, ze laat ook het wit van het papier waarop ze werkt meespreken. En een kleur is bij haar niet één kleur, het zijn vele nuances in die kleur. Haar lijn is niet een lijn: die is kracht. Juke verbeeldt twee werelden: de buitenwereld met bloemen en bomen, en de binnenwereld waarin ze zoekt naar het licht.

En ook in die andere wereld weet ze de beschouwer mee te trekken, te laten voelen. Ze maakte werk naar aanleiding van literaire teksten die diepere lagen hebben, zoals Job en de Bijbel, Dante's Divina Comedia, de Dwerg bij het lied van Schubert, De Profeet bij het gedicht van Poesjkin.

Toen onze vraag kwam naar een engel voor een kerstkaart van de doopsgezinde en remonstrantse gemeenten, zei ze dat ze er enkele voor ons zou ophangen in haar atelier. In die ruimte, waarin lucht, licht en bloemen

binnenkwamen, lichtten enkele engelen op. We kozen, eigenlijk zonder aarzelen, één uit een serie van drie voor de kaart. Deze, en de twee andere, zullen van adventsmiddag tot na Nieuwjaar in de kerkzaal van de remonstrantse kerk te zien zijn.

Dat voor Juke engelen geen engeltjes zijn, liet haar tentoonstelling 'Engelen' in november in de Grote of Sint Gudulakerk in Lochem zien. Haar engelen zijn abstracter dan de witgouden androgynse wezens met stralenkransen die we ons vaak voorstellen. Ook engelen brengen Juke naar diepere lagen in zichzelf, vertegenwoordigen meer dan alleen bringer-zijn van een goede boodschap. Hoewel, wat kan er niet vervat worden in een boodschap, wat kan er niet uitgaan van een boodschap?

De engel die bij u thuis wordt bezorgd en die in drievoud in de kerk zal hangen, brengt in beroering, in beweging. De bijbeltekst naar aanleiding waarvan de serie is gemaakt, staat vermeld op de kaart. Wij hopen dat de kaart u beweegt.

Els Ketelaar

Meer engelen

Niet genoeg aan de engelen in de kerk?

Dan zijn er tot 25 januari meer te zien in het Catharijneconvent in Utrecht.

De tentoonstelling 'Allemaal engelen' vertelt het verhaal van de engel door de eeuwen heen.

Het laat hem/haar in de meest uiteenlopende verschijningsvormen zien: in de christelijke en islamitische traditie, op bidprentjes, als illustraties in manuscripten.

Adres: Lange Nieuwstraat 38, Utrecht.

Openingstijden: dinsdag-zondag, 11-17uur.

Kerstliedje

*Zij waren de dag zich moe gegaan
met zwoegen en met gezucht,
in de late avond kwamen zij aan
in Bethlehem het gehucht.*

*Maria en Jozef liepen tesaam
de donkere straten door
en vroegen bij alle mensen aan
en vonden er geen gehoor.*

*En hadden eindelijk in een stal
hunnen intrek genomen
en zochten zich zwigend terecht
in dit hun onderkomen.*

*Na angsten en noden waren gerust
ingeslapen zij beïen
en ook het kindje was gesust
dat gekomen was met schreien.*

*Maria lag bij haar jonge kind
gelukkig en uitgeput
en Jozef hield zijn knikkend hoofd
in de linkerhand gestut.*

*En engelen zweven met vleugelslag
om de drieën, dit nieuw gezin
en de driekoningen komen aan
en houden hun voeten in.*

*De heilige driekoningen staren het aan
en weten zich niet te bezinnen
en het kindje ligt al te kijken maar
en tuurt in een denkbeginnen.*

J.H. Leopold
Uit de bundel: Verzen

Hola, Bootsman,
wij gaan mee....

Water, wind en wolken
en de golven van de zee.
De branding bruist en schuimt.
Roller jaagt achter roller en elke
blust uit op het strand. Een
doorschijnende wolk lijkt als een
engel met brede wieken, die het
gebeuren aanschouwt. Het is
symbolisch voor onze wereld.
Alles schittert, verandert en
vergaat. Wat blijft is het water
van de zee, is de Geest die alles
doordringt.
Even voorbij de branding werpen
wolken hun schaduwen. Kalme
diep-blauwe vlakken herinneren
aan *de koele meren des doods*,
de toevlucht voor wie deze
warrige wereld willen ontvliesen.
Hier en nu echter zien wij in die
smalle strook slechts de korte
passage naar open zee. De
goede bootsman zal ons daar
geleiden. Een behouden vaart is
onze hoop.

Zover het oog reikt, schijnt de
zon op het water. Een zacht-
groen waas hangt over het
oppervlak. Het voert onze
gedachten naar de groene
golvende velden, de
ongerepte natuur, uit de
verhalen van hen die hebben
verkeerd op de grens van leven
en dood. Zijn het beelden uit het
onderbewuste, uit de oertijd toen
de mens nog door het bosveld
zwierf ? Is het een terugblik op
het verloren paradijs, of is het
een vooruitzien in het beloofde
land ? Zijn het werkelijk beelden
van waar wij heengaan, de
grazige weiden, de waat'ren der
rust ? Groen is de kleur van de
liefde.

Dan neemt onze boot ons mee naar voorbij de einder, naar de blauwe luchten. Daar in het ongeziene Westen bevindt zich het *Land of hope and glory*. De oude Grieken situeerden er hun Eilanden der gelukzaligen. Voor vele Oosterlingen is er het Zuivere land, de bestemming van hen die zijn losgekomen van hun aardse verlangens en daarom niet meer zullen terugkeren. Het hemelse blauw symboliseert de echtheid. De echtheid van die nieuwe wereld, van vrede, licht en blijdschap. Die wereld vervuld van goddelijke kleuren en muziek. Die wereld waarin *Ik ben in jullie zoals jullie zijn in Mij*.

Jan Landheer

Kuifje in Tibet

Dit jaar is er een heel originele Tibetkalender: veel (Engels-talige) informatie over land en volk van Tibet, geïllustreerd met tekeningen in kleur uit het bekende boek *Kuifje in Tibet*.

Zoals u weet, heeft de Dalai Lama de erven van schrijver Hergé onderscheiden met de Light of Truth Award. De opbrengst van de kalender is voor de International Campaign for Tibet, die zich inzet voor mensenrechten en democratie in Tibet. Bestellen bij Jan Landheer: tel 070-3254658 of e-mail jan.landheer@casema.nl De prijs van de kalender is € 10,- per stuk.

Jan Landheer

Oecumene

Roze Viering

Op zondag 21 december wordt in kerstsfeer een Roze Viering gehouden in de Remonstrantse kerk, Laan van Meerdervoort 955 in Den Haag.

Aanvang 16.00 uur. Als thema voor deze viering werd gekozen: Ik heb je geroepen bij je naam: je bent van mij (Jesjahoe 43, 1).

Vóór en nà de viering is er gelegenheid elkaar te ontmoeten voor gesprek. De kerk is open rond 15.00 uur. Nadere informatie over de Roze Vieringen: Jan Soullié, IJseendplein 4, 2492 NH Den Haag, tel. 070 3203226.

Personalia

Remonstrantse Gemeente

Bedankt als lid:

mevrouw A.J. van Herwijnen-van der Lee
mevrouw A.C. Klaasse

Bedankt als vriend:

mevrouw E.H. Louwersheimer

Doopsgezinde Gemeente
Aan de Doopsgezinde Gemeente ontviel door overlijden:
mevrouw C.J. Drijver- Paré

Ingekomen als lid

(met attestatie):

mevrouw C.P van Dijk
(Groningen)
de heer J.R. Bannink
(Amsterdam)

Agenda Remonstrantse Gemeente

Uytenbogaert

* 9 dec 10.30 uur Re-kerk:

Zenmeditatie o.l.v. ds. Duinker

* 23 dec 10.30 uur Re-kerk:

Zenmeditatie o.l.v. ds. Duinker

ds J.F. Goud

* ma 1 dec 20.00 uur t.h.v.

W.J. Spek, Vinkensteynstraat 54
(tel. 3459337): Valkenboskring.

Thema: *Een mens - vol van Geest* (pag. 49-58),

inl. door P. Schenck

* ma 8 dec 20.00 uur t.h.v. fam.

Swart-van Herwaarden, van Swietenstr. 136 (tel. 3450370):
Kring 30-40. Inl. door N. Swart

* wo 17 dec 19.00 uur Gesprekskring Den Haag Oost-Voorburg, kerstbijeenkomst.

Plaats: nog niet bekend

ds R.F. Philipp

* ma 1 dec 14.00 uur Re-kerk:
Bijbelkring. Onderwerp: Psalmen
(4, 42, 139)

* do 4 dec 10.30 uur Re-kerk:
Kring Episcopius. Onderwerp:
Godspraak is beeldspraak (pag.
18-31)

* do 4 dec 14.00 uur Re-kerk:
Meditatiekring

* vr 5 dec 10.00 uur Huize
Arendsdorp: Kring Arendsdorp.
Onderwerp: Religie, Na de grote
verhalen (pag. 19-29)

* do 11 dec 10.30 uur Re-kerk:
Ochtendkring West. Onderwerp:
Religie, Na de grote verhalen
(pag. 11-29)

* zo 14 dec 20.00 uur t.h.v. F.
Spijker, Dedelstraat 6:
Benoordenhout II. Onderwerp:
Rondom kerst

mw M.L. van Royen-Krol

* di 2 dec 14.30 uur Re-kerk:
Lees- en gesprekskring Den
Haag West en Vogelwijk. Thema:
God voor iedereen. Paulus aan
de geliefden in Rome (Rinze
Marten Witteveen), blz. 18 e.v.

* ma 22 dec 18.30 uur Ge-
sprekskring Benoordenhout I,
kerstbijeenkomst t.h.v. Roelien
Holst-de Witte, Frankenslag 177,
tel. 3502970

Agenda Doopsgezinde Gemeente

ds L. Penner

* di 9 dec 19.30 uur Do-kerk:

Gesprekskring Jonge
volwassenen. Onderwerp:
Bijbelboek Openbaring

* vr 12 dec 10.30 uur t.h.v. A.
Stork, Laan van Clingendael 22,
tel. 3241216: Bijbelkring
Benoordenhout en Mariahoeve.

Onderwerp: Jesaja

* wo 17 dec 10.00 uur Re-kerk:
Bijbelkring West. Onderwerp: De
Wijsheid van Jezus Sirach

* do 8 jan 20.00 uur Abtswoude,
Aert v.d. Leeuwenlaan, Delft:
Bijbelkring Delft, Rijswijk en
Voorburg. Onderwerp:
Handelingen

N.B. In december is er geen
Bijbelkring in Delft.

Rondom de zondag

Gesprek kerkraam

op 14 december

Op de Derde Advent zijn alle
stoelen in de Doopsgezinde kerk
omgezet zodat iedereen kan
kijken naar het raam achter in de
kerk.

In de dienst zal naar aanleiding
van dit raam gesproken worden
over de prediking van Jezus. De
bijbelteksten erbij zijn stukken uit
Jesaja 65 en Marcus 1.

ds. Lydia Penner

Kerstviering jong en oud

Op 24 december om 19.00 uur is
er een kerstviering voor alle
leeftijden in de Doopsgezinde
kerk.

Naast veel zang en een optocht
met lampionnen bestaat de
dienst uit het verhaal over de
geboorte van Jezus, gespeeld
door de kinderen, een verhaal
over een raam, een gebed en
gedichten. Na de dienst is er tijd
voor ontmoeting in de koffie-
ruimte.

Voordat de dienst begint, en ook
tijdens de dienst als ze willen,
kunnen de kinderen knutselen
en kleuren in de koffieruimte.
Voor de baby's is er oppas
gedurende de hele dienst.
Vrienden en vriendinnen zijn van
harte welkom!

ds. Lydia Penner

*Ik kniel aan uwe kribbe neer,
o Jezus, Gij mijn leven!
Ik kom tot U en breng U,
Heer,
wat Gij mij hebt gegeven.
O, neem mijn leven, geest en
hart,
en laat mijn ziel in vreugd en
smart
bij U geborgen wezen.*

Gezang 141 vs. 1

Nieuwjaarsontmoeting

Zondag 3 januari, de eerste zondag van het jaar, is de nieuwjaarsontmoeting in de Doopsgezinde kerk.

In deze dienst heeft de kerkenraad een belangrijke rol, want dan heeft de kerkenraadwisseling plaats.

ds. Lydia Penner

Gast op de kansel

Re-kerk

Op zondag 6 december gaat ds. S. Coenradi voor, een oude bekende voor onze gemeente. Werkzaam in het onderwijs wilde zij predikant worden. In 2007 liep zij stage bij ds. Rob Esveld en velen van ons hebben haar toen ontmoet.

Op 15 april 2007 hield zij haar proefpreek in onze kerk. Sinds september 2007 is zij predikante in Oosterbeek.

Op zondag 21 december zal ds. E.L. Dunné-de Bijll Nachenius voorgaan. Zij werd in augustus 1993 proponente, stond in Dordrecht en Sommelsdijk en werkt vanaf oktober 2002 in Vlaardingen.

Predikanten

J.F. Goud (re),
Druivenstraat 45, 2564 VE Den Haag;
telefoon: 325 99 46
mobiel: 06 30115700
e-mail: jfgoud@xs4all.nl

R.F. Philipp (re),
Okerhof 37, 2272 JC Voorburg;
telefoon: 387 87 32
e-mail: gerphil@xs4all.nl

L. Penner (do),
Teunisbloemplein 85,
2555 AB Den Haag;
telefoon: 364 71 82
e-mail: lpenner@planet.nl
Dagelijks thuis te bereiken van 8.30-9.30 uur

M.F. de Vries (npb/re-
bijzondere opdracht voor
remonstranten in Wassenaar),
Castricummerweg 8, 1911 GA
Uitgeest; telefoon: 06 22325913
e-mail: vanaller@dds.net

Pastoraal-diaconaal werker

M.L. van Royen-Krol (re),
Van Stienhovenstraat 1,
2596 SG Den Haag,
telefoon: 324 32 10

Ziekenhuismelding do/re

I.v.m. regeling van
kanselbloemen en bezoek
opnamen in ziekenhuis of
verpleeghuis gaarne doorgeven
aan:

- mw. T.J. Slingerland,
(voor doopsgezinden)
telefoon: 3557088
- mw. M.W.F. Simon Thomas,
(voor remonstranten)
telefoon: 3609525

*Kindren zingt, en roept nu luid
Christus als uw koning uit;
Met het kerkstkind, licht omstraald,
Juicht dan allen, heft uw stem,
Looft en dankt, verheerlijkt hem;
Hooft, de engelen zingen weer:
'Vrede op aard, uw God zij de eer',
Kindren zingt, en roept nu luid,
Christus als uw koning uit.*

J.R. Dunn